

наукового гуманітарного дискурсу як пошук нових технологій підготовки вчителя ХХІ століття, спроможного своєю професійною діяльністю та життєвою позицією активно впливати на процес укорінення культури і духовності в суспільстві.

Література

1. Гадамер Г.Г. Актуальность прекрасного. – М.: Искусство, 1991. – С. 266-336.
2. Ильенков Э.В. Философия и культура. – М.: Политиздат, 1991. – 464 с.
3. Карагытпина М.И. Теория музыкальных культур мира в творчестве Дж. К. Михайлова // Вопросы философии. – 1999. – № 9. – С. 106-109.
4. Лосев А.Ф. Основной вопрос философии музыки // Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М.: Политиздат, 1991. – С. 315-335.
5. Лосев А.Ф. Стрoение художественного мироощущения // Лосев А.Ф. Форма – Стиль – Выражение. – М.: Мысль, 1995. – С. 297-320.
6. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія / За заг. ред. І.А. Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
7. Янарас Христос. Нерозривна філософія: Нариси вступу до філософії / Пер. з новогрецької А. Чердаклі та Н. Квіменко. – К.: Основи, 2000. – 314 с.

АМАТОРСЬКИЙ СТУДЕНТСЬКИЙ КОЛЕКТИВ – ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ.

Шевченко І.Л.

Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка.

Анотація. В статті розглядаються засади діяльності аматорських студентських колективів майбутніх вчителів музики як одна з форм організації художньо-творчої діяльності студентів у процесі фахової підготовки.

Ключові слова. мистецтво, музика, творча діяльність, студенти.

Анотация: Шевченко И.Л. Любительский студенческий коллектив – форма организации художественно-творческой деятельности будущего учителя музыки. В статье рассматриваются основы деятельности любительских студенческих коллективов будущих учителей музыки как одна из форм организаций художественно-творческой деятельности студентов в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова. искусство, музыка, творческая деятельность, студенты.

Annotation: Shevchenko I.L. Amateur student's collective - the form of the organization of art - creative activity of the future teacher of music. In articles bases of activity of amateur student's collectives of the future teachers of music as one of forms of the organizations of art - creative activity of students are considered during vocational training.

Key words. art, music, creative activity, students

Постановка проблеми. Успішна діяльність учителя музики неможлива без стійкого інтересу до професії, до мистецтва, без творчого пошуку, самовдосконалення, бажання працювати з дітьми. Формування зазначених

якостей особистості повинно відбуватися на студентській лаві як під час навчання, так і в поза навчальній діяльності. Цьому сприяє участь студентів у самодіяльних музичних колективах як одній із форм організації художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики.

На початку XXI століття окреслилися принципово нові риси світової цивілізації, пов'язані з процесами глобалізації, функціонуванням інформаційних технологій, створенням умов для розвитку інтелектуально-творчих особистісних сил. Одним із векторів цього процесу є зростання ролі людини як творця соціального світу і як архітектора свого індивідуального життєвого проекту.

Сьогодні соціальний обов'язок молоді людини виявляється в її здатності до творчого засвоєння цінностей культури, до постійного культурного самовдосконалення, до свідомого переборювання внутрішньої душевної інерції. В. Андрущенко слушно зауважив, що людина повинна замислитися над своїм життям і навчитися володіти собою в ім'я культурного саморозвитку [1]. Адже справжня культура набувається тільки за умови власної активності, прагнення постійно вбирати джерела духовного життя. Як стверджує І. Бех, "ціннісна система людини розуміється як складно побудований регулятор людської життєдіяльності, який відображає в своїй структурній організації і змісті особливості об'єктивної дійсності, що охоплює і зовнішній для людини світ, і саме людину в усіх її об'єктивних характеристиках" [2, 17].

Формулювання цілей статті. За даними сучасних наукових досліджень, модель особистості майбутнього складається не тільки з рівня знань, умінь і навичок, що дозволяють повноцінно включитися в різноманітні сфери діяльності, а й, насамперед, з рівня вихованості, який визначається системою світоглядних якостей, що створюють фундамент менталітету та духовності особистості й ґрунтуються не лише на практичних знаннях, але й на вірі у трансцендентні закони буття, а також рівня особистісно-орієнтованої діяльності, коріння якої сягає усвідомлення цінності суб'єктивного досвіду людини [3, 529].

Результати дослідження. Важливу роль у формуванні та розвитку духовності в людині відіграє художня культура, зокрема мистецтво. А. Маслоу стверджує: якщо сучасна дійсність вимагає орієнтації на гуманістичні завдання освіти, на необхідність молодого покоління якомога активніше просуватися до актуалізації своїх потенцій, то єдиний існуючий сьогодні вид освіти, що містить хоча б слабкий натяк на ці завдання – художня освіта [4, 101 – 102]. Невербальне виховання, здійснюване за допомогою мистецтва, лежить в основі нового типу освіти і виховання, який сприяє становленню нової людини, названої Гераклітовою, тобто такої, яка не боїться змін, знаходиться в постійному русі, мужньої, самостійної, творчої, здатної довіряти собі та імпровізувати. Акцент зміщується з творчого продукту, технічних нововведень, естетичних об'єктів як результатів діяльності на творчий процес, творчу настанову, творчу особистість. Таким чином, мистецтво, справляючи комплексний всебічний вплив на студентів, сприяє, на думку К. Платонова, розвитку морально-етичних та інтелектуальних почуттів, гуманістичного світогляду, творчої діяльності.

Проблема творчої діяльності та взагалі творчості стає останнім часом усе більш актуальною. Творчість уже не вважається прерогативою окремих особистостей, пов'язаною з талантом чи геніальністю, а визначається природною формою проживання людиною свого життя.

Як специфічний вид діяльності, творчість поряд з новизною характеризується прогресивністю. Природа творчого діяння – творення, народження нового, того, що сприяє розвитку людини і суспільства. Справжня творчість гуманна за своєю природою, оскільки вона призводить до розвитку і саморозвитку особистості і, відповідно, культури суспільства. Такий підхід до суті творчості узгоджується з ідеями гуманістичної педагогіки, з розвитком особистості, культури суспільства.

Творча діяльність учителя музики пов'язана з творчою природою як мистецтва, так і педагогічного процесу. Як один із видів мистецтва, музика узагальнює багатовіковий людський досвід духовно-емоційного ставлення до

світу і є унікальним засобом творчого розвитку особистості. “Вона є мистецтвом, яке має найбільшу силу емоційного впливу на людину... Ніяке інше мистецтво не втручається з такою власною силою в емоційний світ людини, як це робить музика” [5, 9].

Музика впливає на людину ззовні, але розмовляє з її внутрішнім світом. Ось чому беззаперечним є зауваження О. Рудницької стосовно того, що, незважаючи на однакове звернення до всіх, хто слухає, кожен сприймає її по-своєму, індивідуально: сприймаючий музичне повідомлення спирається на існуючі у власному досвіді думки, враження, переконання та прагнення. Саме від особливостей внутрішнього світу залежить характер емоційної реакції на музику, швидкість та адекватність реагування на запропоноване питання або завдання, якість та результативність його виконання. Музика вимагає особистісного відкриття, прояву активності у власній життєдіяльності та прагнення до вершин досконалості. Водночас вона пробуджує емоції, почуття, звертається до найпотемніших куточків внутрішнього світу, запрошуючи до порозуміння з самим собою та з оточуючим світом.

Важливу роль у музично-педагогічній діяльності виконують вроджені здібності, особистісні якості, але їх потрібно розкрити, збагатити професійним досвідом. Варто також мати відповідні знання у фаховій галузі, володіти вміннями та навичками, що набуваються в щоденній праці. Разом з тим, будь який етап роботи музиканта вимагає окреслення власної точки зору на те питання, яке вирішується в цей момент. Внаслідок цього в структурі творчої особистості майбутнього фахівця мистецького профілю з'являються важливі новоутворення: культурно-гуманістична спрямованість особистості, готовність до педагогічної діяльності, художньо-естетична компетентність, які не можуть бути сформовані лише в рамках навчального процесу. Професійне становлення майбутнього вчителя музики відбувається також і в позанавчальній діяльності, яка повинна забезпечити не тільки набуття майбутніми фахівцями спеціальних знань, умінь і навичок, які відповідають характеру педагогічної професії, але й

розвиток у студентів особистісних якостей, зумовлених специфікою педагогічної праці.

Внаслідок творчого характеру й специфіки професії позанавчальна діяльність майбутнього вчителя музики часто є прямим продовженням навчального процесу і в цьому розумінні є не менш важливою, чим навчання. Творчий характер професії музиканта передбачає ініціативність, самостійність студентів, а також індивідуалізацію позанавчальної діяльності, яка не завжди може контролюватися й скеровуватися зовнішнім педагогічним впливом. Специфічним змістом позанавчальної діяльності є також інтеріоризація – засвоєння зовнішніх для особистості норм і цінностей національної й світової культури взагалі й музичної культури зокрема й перетворення їх у внутрішні потреби, мотиви, інтереси, цінності й принципи.

Провідним напрямком позанавчальної діяльності є художньо-естетична діяльність, основним мотивом якої є прагнення студентів повніше реалізувати свій творчий потенціал. В спільній творчій діяльності студенти набувають умінь співпрацювати, довіряти один одному, нести відповідальність за результати виконання певної справи, мають можливість розкритися як творча особистість, скоригувати свої негативні і розвинути позитивні риси. Музичне мистецтво сприяє самоактуалізації особистісного та професійного досвіду, формує естетично-ціннісні орієнтації, забезпечує взаєморозуміння, узгодженість поведінки, вчинків, виховання соціально значущих загальних та професійних рис характеру майбутнього фахівця.

Професійно-педагогічна діяльність учителя музики передбачає використання переважно колективних форм організації навчально-виховного процесу під час проведення музичних занять і в позаурочній мистецькій роботі. Через специфіку професії вчитель-музикант постійно виступає керівником гурту дітей, різних за віковими, статевими, психологічними ознаками, з різними музичними здібностями і підготовкою. Тому участь молоді в художній творчості пов'язана з орієнтацією на колектив як центр спілкування з питань

музичного мистецтва, що об'єднує молодих людей за спільними цілями та інтересами, за основними видами діяльності.

Високі вимоги колективу сприяють самовизначенню студента стосовно майбутньої професії, розвитку самосвідомості, прагненню вдосконалювати свої особистісні якості. Особистісний характер контактів молодих людей, багатство мови, яка використовується, емоційне сприйняття інформації благодійно впливає на соціально-педагогічну ефективність міжособистісного спілкування, під час якого відбувається інтенсивний обмін думками, оцінками питань, пов'язаних з поточними творчими процесами, обговорюються концертні програми, репертуар, плани наступної роботи тощо. Таким чином, створюється сприятливе культурне середовище, пов'язане з художньою творчістю однодумців.

Діяльність студентського музичного колективу базується на активному музикуванні його учасників, тобто на безпосередній музичній практиці, що значно посилює активність ставлення до мистецтва і розкриває "можливість для проникнення в суть музичного твору, в природу і логіку мови музики" [6, 57]. Смысловое осягнення музичного твору передбачає аналіз художньої інформації, пізнання авторської думки, спрямовує на адекватність розуміння мистецтва, активізуючи пізнавальні процеси. Музично-творча діяльність, вважає Г.Вільсон, постає джерелом позитивних переживань та засобом, що допомагає виплеснути емоційну напругу, пристрасть, муку, що не знаходять реалізації у буденних відносинах з оточуючим світом [7, 97]. Музика постає мовою невербальної комунікації, сприяє взаємному позитивному психоемоційному зараженню учасників, їх емпатійному співпереживанню, взаємопідтримці.

Оскільки діяльність студентського музичного колективу відбувається в позанавчальний час, такий колектив створюється виключно на добровільних засадах. В основі його функціонування – особисте бажання та зацікавленість учасників, що породжують певну специфіку відносин. Організувати роботу такого колективу лише вольовими зусиллями неможливо. Тільки позитивне особисте ставлення, інтерес до музичних занять можуть бути тим джерелом

енергії, що забезпечують успішну діяльність студентського музичного колективу. Тож керівнику слід намагатися, щоб позитивні емоційні переживання (настрої, почуття, пристрасті, радість від зустрічі з мистецтвом) супроводжували музичну діяльність учасників колективу, впливаючи на особисте ставлення до неї, щоб мета і зміст музично-навчальної діяльності були внутрішньо сприйняті її учасниками, набули для них особистісного смислу.

Відповідно, одним із головних завдань керівника є формування в учасників колективу інтересу до мистецтва та стійкої потреби в музичних заняттях через включення їх в активну, емоційно забарвлену музично-творчу діяльність. Така діяльність забезпечується шляхом підбору цікавих, різноманітних творчих завдань, які спонукають учасників колективу до самостійних активних роздумів, особистого ставлення до музичних творів.

Особливої уваги вимагає розгляд творчого аспекту музичних занять, адже музичне навчання і виховання має спрямовуватись на формування творчої особистості. Досліджуючи проблематику творчості, український психолог В.Роменець звертав увагу на те, що саме у творчості відбувається формування людини і саме через творчість стає можливим вияв її неповторної індивідуальності [8, 412]. Суб'єктивний, особистісний аспект творчості, орієнтований на власне "Я", пронизує всі види музичної діяльності, оскільки жодну інформацію у галузі мистецтва не можна розкрити без залучення до самостійного образного відчуття, прояву фантазії, асоціативного мислення, співпереживання. В музичній діяльності втілюється вільне оперування всім емоційним і образним запасом особистого досвіду. За словами Б.Теплова, всі музично-слухові уявлення людини за своєю природою є творчою діяльністю, оскільки вони – не пряме повторення образів сприйняття, а результат їх певної переробки й узагальнення [9, 98]. В музичній діяльності творчість проявляється не тільки у створенні нових мелодій пісень, інструментальних творів на основі отриманих знань, а й у переживанні почуттів натхнення, окрилення, захоплення від діяльності, готовності помічати й формулювати альтернативи, імпровізувати тощо. Цей стан не завжди завершується відповідним результатом

у вигляді продукту творчості, але він є необхідним для формування “Я-концепції”, розвитку фантазії, самостійних оцінних суджень. Саме такий стан властивий результатам творчого самовираження особистості, що доповнює опановані знання та уміння багатством внутрішніх переживань.

Свобода творчого самовираження не виключає групової дисципліни учасників колективу, яка передбачає певні конкретні зв'язки та відносини, що забезпечують організацію взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної мети колективної діяльності. Колективне виконання музичного твору вимагає особливого взаєморозуміння, емпатійного відчуття учасників виконання, їх співпереживання, співтворчості. Єдність дій, потреб, настроїв не виникають стихійно, а формуються через безпосередній вплив керівника – організатора, координатора та натхненника індивідуальних дій. Основу педагогічного впливу становлять діалогові відносини, реалізація яких спрямована на використання різноманітних засобів спонукання учасників колективу до усвідомлення себе не пасивним об'єктом освіти, а її суб'єктом.

Саме завдяки діалоговим відносинам учасники колективу можуть досягнути більш високого рівня самостійності, ініціативи та здатності творчо мислити, емоційно реагувати та захоплюватися власною музичною інтерпретацією.

М.Бахтін зауважував, що чужі свідомості не можна спостерігати, з ними можна тільки діалогічно спілкуватися [10]. В цьому криється внутрішньодіалогова активність суб'єкта художньої діяльності, результати якої проявляються як у власній інтерпретації мистецького твору, так і в здатності розуміти інших партнерів спілкування.

Відповідно, М.Каган вважає, що серед усіх видів мистецтва діалогова структура спілкування найяскравіше моделюється музикою [11, 152]. Тож колективна музична діяльність не ізолює учасників один від одного, а навпаки, вимагає співпраці, взаємодопомоги, взаєморозуміння, співпереживання. Тому керівнику мистецького колективу важливо виховувати в учасників почуття партнерства, причетності до спільної діяльності, взаємовідповідальності.

Висновки. Таким чином, розглянуті особливості колективної музичної діяльності студентів в позанавчальний час підпорядковуються таким **основним принципам** керівництва студентським музичним колективом:

- використання різнобічного впливу музики на особистість;
- стимулювання потреби в музичних заняттях;
- стимулювання творчої активності;
- діалогічної взаємодії та полілогу.

Ці принципи узгоджуються з ідеями гуманістичної педагогіки, особистісно зорієнтованого виховання, оскільки сприяють розвитку і саморозвитку особистості майбутнього фахівця і, відповідно, культури суспільства.

Успішна діяльність учителя музики неможлива без стійкого інтересу до професії, до мистецтва, без творчого пошуку, самовдосконалення, бажання працювати з дітьми. Емоційно-захоплене ставлення особистості до музики має поєднуватися з розвитком відповідних знань і умінь, музичних та педагогічних здібностей, комплекс яких реалізується через активну творчу позицію, бажання розкривати своє особистісне бачення мистецького твору, намагання активізувати музично-творчу діяльність вихованців, створюючи атмосферу взаєморозуміння на основі діалогу та полілогу, відчувати внутрішній світ учнів та стимулювати їх творче самовираження. Формування зазначених якостей повинно відбуватися на студентській лаві як під час навчання, так і в позанавчальній діяльності. Цьому сприяє участь студентів в аматорських музичних колективах як одній із форм організації художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики.

Література.

1. Андрущенко В., Михальченко М. *Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій в 2-х тт.* – Т. 1–2. – К., 1993.
2. Бех І.Д. *Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник.* – К.: ЗМН, 1998.
3. Гершунский Б.С. *Філософія образования для XXI века.* – М.: Наука, 1998.
4. Маслоу А. *Новые рубежи человеческой природы // Пер. с англ. Под общей редакцией Г.А.Базла.* А.Н.Киричука, Д.А.Леонтьева. – М.: Смысл, 1999.
5. Арчажникова Л.Г. *Профессия – учитель музыки.* – М.: Просвещение, 1984.
6. Щолокова О.П. *Основы профессиональной художньо-эстетической подготовки будущего учителя.* – К.: УДП, 1996.
7. Вильсон Г. *Психология артистической деятельности: Таланты и поклонники / Пер. с англ.* – М.: "Когито-Центр", 2001.
8. Киричук О., Раменець В. *Основы психологии.* – К.: Либідь, 1996.

9. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей // Избр. труды: В 2-х тт. – Т.1. – М.: Педагогика, 1985.
10. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1986.
11. Казан М.С. Мир общения: Проблемы межсубъективных отношений. – М.: Политиздат, 1988.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Шви Цзюнь-бо,

Інститут мистецтв НПУ імені М.П.Драгоманова

Анотація. У статті висвітлюються нові вимоги до підготовки майбутнього вчителя музики в системі вищої освіти. Розглядається сутність та структура мистецької компетентності вчителя музики, особливості її формування у процесі навчання гри на фортепіано.

Ключові слова: мистецька компетентність, майбутній вчитель музики, навчання гри на фортепіано, система вищої освіти.

Аннотация. Шви Цзюнь-бо. Сущность и структура компетентности в искусстве будущего учителя музыки. В статье раскрываются новые требования к подготовке будущего учителя музыки в системе высшего образования. Рассматривается сущность и структура художественной компетентности учителя музыки, особенности ее формирования в процессе обучения игре на фортепиано.

Ключевые слова: художественная компетентность, будущий учитель музыки, обучение игре на фортепиано, система высшего образования.

Annotation. Shitsi Dzyun-bo. The essence and structure of competence art of a future music teacher. The article covers new requirements to training of future music teacher in the system of higher education. The article highlights the essence and structure of competence art of future music teacher, peculiarities of its formation in the process of training the fortepiano playing.

Key words: competence art, future music teacher, training the fortepiano playing, system of higher education.

Постановка проблеми. Розвиток музично-педагогічної освіти на сучасному етапі вимагає спрямування змісту навчання майбутніх вчителів музики на формування їх мистецької компетентності. Саме компетентнісний підхід в сучасній освіті, зокрема музично-педагогічній, стрімко набуває значущості, оскільки передбачає створення суспільно відкритої педагогічної моделі підготовки фахівців, що поряд із пізнавальною основою включає цілий ряд аспектів їх професійного становлення, таких, як розвиток соціально-особистісної мотивації до навчання, формування загальної та фахової культури, розширення спеціального досвіду, актуалізація необхідних для продуктивного виконання майбутньої діяльності особистісних якостей тощо.

Аналіз досліджень та публікацій. Слід зазначити, що поняття «компетентність» (від лат. *compereto* – відповідаю певним вимогам) у науковий обіг професійної педагогіки увійшло з початку 90-х років. Більшість сучасних